

Изворите на модерното

Хронология (от Троя до 1453)

1184 г. пр. н. е.	Ахейците превземат Троя.
VIII в. пр. н. е.	Омир.
753 г. пр. н. е.	Основан е Рим (трад.)
Ок. 610-546	Анаксимандър от Милет.
594 г. пр. н. е.	Реформи на Солон в Атина.
560-480	Буда (Сидхарта Гаутама)
VI в. пр. н. е.	Реформи на Сервий Тулий в Рим.
509 г. пр. н. е.	Установена е републиката в Рим.
508-507	Реформи на Клистен в Атина.
499-449	Гръко-персийски войни.
469-399	Сократ.
Ок. 460-396	Тукидид.
450 г. пр.н.е.	Закони на XII таблици: кодификация на римското право.
427-347	Платон, <i>Държавата</i> .
431-404	Пелопонеска война между Атина и Спарта
384-322	Аристотел, <i>Политика</i>
359-336	Филип II Македонски
341-270	Епикур.
336-323	Александър Македонски.
264-202	Пунически войни между Рим и Картаген
Ок. 205-125	Полибий.
146 г. пр. н. е.	Гърция под римска власт.
106-43	Цицерон.
82-79	Диктатура на Сула в Рим.
58-55	Юлий Цезар покорява Галия.
45 г. пр. н. е.	Юлиански календар.
30 г. пр. н. е.	Октавиан Август - принцепс.
- 14 г.	
1	Христос (трад.).
14-37	Император Тиберий.
161-189	Марк Аврелий.
Ок. 185-254	Ориген (<i>Contra Celsum</i>).
Ок. 204-270	Плотин.
284-305	Диоклециан - император. Едикти срещу християните.
313 г.	Милански едикт на Константин и Лициний: християнството е признато за равноправно.
325 г.	Първи вселенски събор в Никея.
330 г.	Константинопол столица.

378 г.	Готите разбиват римляните при Адрианопол.
379-395	Теодосий Велики на Изток. Християнството е официална религия.
410 г.	Аларих превзема Рим.
415-425	"Божият град" на Св. Августин (354 - 430)
451 г.	Атила е разбит на Каталаунските полета.
476 г.	Край на Западната империя.
527-565	Юстиниан I във Византия.
570-632	Мохамед.
681	Аспарух основава Българската държава.
756 г.	Основана е Папската държава.
768-814	Карл Велики.
843 г.	Вердюнски договор: империята на Карл Велики е разделена.
863 г.	Кирил и Методий във Великоморавия.
962-973	Отон I - император на Свещената римска империя.
1060-1103	Манеголд Лаутенбахски.
1054 г.	Схизма на Католическата и Православната църкви.
1073-1085	Папа Григорий VII. Спорове с император Хенрих IV.
1096-1180	Първи кръстоносен поход.
1159	<i>Policraticum</i> на Йоан Солсбърийски (1110 - 1180).
1122 г.	Вормски конкордат между папата и императора.
1187 г.	Саладин превзема Ерусалим.
1189-1192	Трети кръстоносен поход.
1215 г.	Magna charta libertatum в Англия.
1266-1273	<i>Summa theologiae</i> на Тома Аквински (1225 - 1274)
1265 г.	Парламент в Англия.
Ок.1290-1349	Уилям Окам.
1324 г.	<i>Defensor pacis</i> на Марсилий Падуански (1275/80 - 1342).
1337-1453	Стогодишна война за френската корона.
1346	В Европа за първи път се употребява конструираното от арабите огнестрелно оръдие.
1389 г.	Битка при Косово: османците завземат Балканите.
1415 г.	Изгорен е Ян Хус.
Ок.1440 г.	Гутенберг изобретява книгопечатането.
1453 г.	Османците превземат Константинопол.

Мислители от предмодерната епоха

Платон (427-347 пр.н.е.)

Атински философ. Роден в Атина в аристократично семейство, водещо корените си от Солон. Въпреки интереса си към политиката, Платон няма възможност да участва в нея - след падането на 30-те тирани в Атина и установяването на демокрацията, аристократите не могат да заемат публични длъжности. Възгледите на Платон на няколко пъти водят до изгонването му от Атина. Именно така той за няколко години е съветник на тирана на Сиракуза Денисос. След завръщането си в Атина преподава философия. Известен е най-вече с трудовете си "Държавата" (в други преводи - "Републиката"), "Законите", знаменитите "Диалози", "Политикът". Платон класифицира обществените устройства в 7 типа: идеалната държава (естествено общество без политическа власт); монархия и аристокрация (правилни държавни устройства); тимокрация, олигархия, демокрация и тирания (изкривени държавни устройства). Платон смята, че държавата и човешката душа имат сходно устройство: основните държавни съсловия съответстват на основните добродетели. Управниците притежават мъдрост, стражниците - храброст, а занаятчиите и земеделците - сдържаност. Четвъртата добродетел - справедливостта - означава всеки добросъвестно да изпълнява предписаната му длъжност. В идеалната държава според Платон управляват философите, защото само те знаят истината. Платон организира собствена школа в Атина - Академия, където се учат много антични философи. Платоновата философия вдъхновява множество социални утопии по-късно.

Аристотел (384-322 пр.н.е.)

Гръцки философ, роден в Стагира, Северна Гърция. Стагера е йонийска колония на границата с Македония. Баща му Никомах е бил лекар на македонския цар и отрано предава професията си на своя син. От 377 г. пр. н. е. Аристотел живее в Атина и пребивава в Академията на Платон. Като пришълец в Атина Аристотел не може да заема публични длъжности, а остава наблюдател и анализатор на политиката. След смъртта на Платон, Аристотел напуска Атина, защото е разочарован, че не е предпочетен за негов наследник в Академията. Установява се при тирана на Артарнея Хермия (колония в Мала Азия), където се опитва да бъде негов съветник. Отново разочарован, след няколко години напуска Хермий и се установява на о-в Лесбос, където създава школа. По-късно (през 342 г. пр. н. е.) е поканен в македонската столица Пела като учител и наставник на младия Александър Македонски. След няколко години Аристотел се завръща в Атинва, която по същото време попада под македонска власт. Тук Аристотел създава своята школа, наречена Гимназия, където преподава философия. По това време пише нвай-известните си трудове. През 323-322 г. пр. н. е. е принуден да бяга от Атина, разбунтувала се срещу македонците, след което се завръща в Стагира, където живее до край на живота си.

Автор е на "Политика", основния му труд по политическа философия, както и на трактат за държавното устройство на гръцките полиси, от които е запазена само частта "Атинската полития" ("Атинската държавна уредба"). Аристотел прави класификация на формите на държавно устройство в 6 типа, според това, кой управлява и в чий интерес. Първите три типа са добрите държавни устройства: монархията, аристокрацията и политията. Вторите три

типа са лоши държавни устройства: тиранията, олигархията и демокрацията. Аристотел е известен и с трудовете си по етика, сред които най-вече с “Никомахова етика”.

Свети Августин (Августин от Хипон, 354-430)

Епископ и теолог. Роден в Северна Африка, където получава образование по класическа риторика. Преподава в Рим. През 386 г. приема християнството, връща се в родината си и става епископ на Хипон. Придобива известност с книгата си “Божият град” (De Civitate Dei), написана през 415-425 г. Оказва значително влияние на християнските политически мислители от Средновековието и Модерното време.

Тома Аквински (1224-1274)

Италиански теолог и философ, доминиканец. Роден в благородническо семейство. Както е повелявала тогавашната универсалистка традиция, той отива в Париж и учи при Св. Алберт Велики, известен теолог и философ, който го посвещава във философското търсене.

Учи и работи в Париж, Кьолн и Рим. Участва в основните философско-теологични спорове от XIII век, допринася за преоткриването на Аристотел от християнската философска мисъл. Автор на капиталния труд *Summa theologiae* (1266-1273), с който е най-известен. Сред останалите му работи са: *De regimine principum*, *Summa contra gentile* и др. Св. Тома Аквински живее в епоха, белязана от споровете между Папата и Императора за надмощие. В спора той не взема страна, но за разлика от англичанина Бейкън, Тома Аквински обосновава автономията на светската власт.

Марсилий Падуански (1275/80-1342)

Италиански философ. Получил образованието си в Падуа. През 1313 г. е избран за ректор на Парижкия университет. Автор е на антипапския трактат “*Defensor pacis*” (1324), който е причина да бъде заклеймен като еретик от папа Йоан XXII. Марсилий Падуански обосновава примата на светската власт в земните дела, с което оказва влияние върху реформаторите.

Хронология на Модерното време (1453 - 1648)

1445 г.	Португалците откриват Зелени нос.
1486	<i>Заклучения</i> от Пико де ла Мирандола (1463 - 1494).
1492 - 1504	Плавания на Колумб: откриване на Америка.
1497 - 1498	Англичанинът Джон Кабот достига Канада и Лабрадор.
1499	Португалецът Вашку да Гама открива морския път до Индия.
1513	<i>Джокондата</i> на Леонардо да Винчи (1459 - 1519)
1515 - 1547	"Принцът" на Николо Макиавели (1469 - 1527)
1516	Франсоа I във Франция: свикани са Генерални щати.
1517 г.	<i>Утопия</i> на Томас Мор (1485 - 1509)
1519 - 1521	<i>95 тезиса против индугенциите</i> на Лутер: начало на Реформацията.
1522 г.	Ернан Кортес завоюва Мексико, империята на ацтеките.
1523	Първо околосветско пътешествие на Магелан.
1524	Цвингли издава своите "67 тезиса".
1524 - 1525	<i>За светската власт</i> на Мартин Лутер (1483 - 1546).
1532 - 1535	<i>За свободната воля</i> на Еразъм Ротердамски (1466 - 1536)
1534 г.	Селска война в Германия. Мюнцер.
1536	Франсиско Писаро завзема Перу, империята на инките.
1538 г.	Завършен е първият превод на Библията на немски език.
1542 г.	Игнасио Лойола (1491 - 1556) създава Ордена на йезуитите.
1555 г.	Парламентът във Великобритания приема Акт за върховенството на короната върху църквата.
1562-1598	<i>Гаргантюа</i> на Рабле (1494 - 1553).
1565 г.	<i>Наставление в християнската вяра</i> на Жан Калвин (1509 - 1564).
1571 г.	Меркатор прави първата карта на света.
1572 г.	Португалците стигат до Япония.
1576	Аугсбургски мир: признато е правото на князете в Свещената Римска империя да налагат своята религия на поданиците си.
1582 г.	Религиозни войни във Франция.
1584 г.	Нидерландска революция.
1598 г.	Битката при Лепанто: обединеният европейски флот разбива турския.
1600-1609	Вартоломеева нощ в Париж (24 август).
1602	<i>Шест книги за Републиката</i> на Жан Боден (1530 - 1596).
1605-1616	Грегориански календар.
1610 г.	Англичаните основават първите колонии в Северна Америка.
	<i>Безкраят, вселената и световите</i> на Джордано Бруно (1548 - 1600)
	Нантски едикт на Анри IV във Франция: хугенотите получават права.
	<i>Сонети</i> на Шекспир (1564 - 1616).
	<i>Градът на слънцето</i> на Томазо Кампанела (1568 - 1639)
	<i>Дон Кихот де ла Манча</i> на Мигел де Сервантес (1547 - 1616)
	Англичанинът Хъдсън достига до Северна Америка.

1618 - 1648	Тридесетгодишната война: първата общеевропейска война.
1624 - 1642	Кардинал Ришельо във Франция.
1625 г.	<i>За правото на война и мир</i> на Хуго Гроций (1583 - 1645).
1627	<i>Новата Атлантида</i> на Френсис Бейкън (1561 - 1626).
1632	<i>Диалог за двете големи системи на света</i> на Галилео Галилей (1564 - 1642).
1648	Вестфалски мир: край на Тридесетгодишната война.

Политически мислители от Модерното време

Николо Макиавели (1469 - 1527)

Политически мислител, роден във Флоренция, Италия. Това е времето на Медичите. След серия от заговори и въстания през 1494 г. Медичите са свалени и е установена република. Но почти ведната доминиканецът Савонарола се опитва да установи теократична диктатура, която управлява с помощта на терор, клади срещу обвинените във вероотстъпничество, смъртни присъди за неспазване на предписанията на вярата. Нов бунт сваля Савонарола през 1498 г. и републиката е възстановена. Именно през втората република се развива дейността на Макиавели. Бил е министър и съдия, посланик във Франция, Сиена, Венеция, Германия, както и в папския двор. При реставрацията на Медичите във Флоренция прекарва известно време в затвора. След това е принуден да напусне Флоренция и да се оттегли в своето село, където пише много от трудовете си. Известен е главно с два труда: *“Владетелят”* (“Принцът” или “Князът” с оригинално заглавие “За княжествата” 1513); *“Беседи върху първите десет книги на Тит Ливий”* (1513 - 1517). Автор е също така на *“Изкуството на войната”* (ок.1520), *“История на Флоренция”* и др. Всичките му текстове попадат в Папския индекс на забранените книги от 1557, който е валиден до 1850 г. Методът на Макиавели е в извличането на полезни истини от историческия опит. Той разграничава политиката от морала и оказва силно влияние върху политическата мисъл.

Томас Мор (1478 - 1535)

Британски държавник. Започва кариерата си като служител при Кентърбърийския епископ, след което получава образование в Лондон и Оксфорд. Учи право. Достига до поста министър на правосъдието. Яростен антипротестант и противник на превръщането на краля в глава на английската църква. Поради това е обвинен в държавна измяна и екзекутиран по заповед на крал Хенри VIII. Канонизиран е за светец от Католическата църква през 1935 г. Мор е известен с книгата си *“Утопия”*, където описва едно разумно, подредено по човешките мерки общество.

Мартин Лутер (1483 - 1546)

Немски теолог и реформатор. Роден в Айслебен, Саксония, в занаятчийско семейство, сравнително заможно. Започва образованието си в университета в Ерфурт по право. През 1505 г. изпада в дълбока мистична криза и постъпва като монах при августинците. Защиства докторат по теология и преподава в Ерфурт. Теологическите и политическите си възгледи представя в книгата си *“За светската власт”* (1523), където като цяло следва Свети Августин. Организатор на реформацията в Германия и противник на папата, Лутер става най-влиятелният протестантски идеолог. На 31 октомври 1517 г. той афишира в замъка Витемберг своите 95 тезиса срещу индулгенциите - продаваните срещу пари грамоти на църквата за опрощаване на греховете. През 1519 г. е обвинен в ерес, защото отказва да признае задължителното тълкуване на Писанието т страна на църквата. В *“Обръщение към немските благородници”* (1520) той апелира към светските владетели да помогнат за реформирането на църквата. Скъсването му с Католическата църква е през 1520 г., кагота на

Коледа публично изгаря папската була Exurge Domine, на която отказва да се подчини. Отлъчен от църквата, Лутер търси убежище при Фридрих Саксонски, който го закриля и подкрепя. Реформаторската му дейност продължава и през януари 1521 г. е анатемосан. През следващите двадесет години Лутер упорито работи за организирането на реформаторска църква, едновременно автономна от държавата и ненамесваща се в политическите дела.

Жан Калвин (1506 - 1564)

Френски теолог и реформатор. оден в Нойон в семейство на търговец, комуто са поверени за оправление църковни имоти. Учи философия и теология в Париж в католическия колеж Монтегю. След това продължава образованието си в Орлеан, изучавайки право, а по-късно и римско право в Бурж (1529). Следва също така литература, изучава гръцки и еврейски език. Възприема реформаторските идеи.

Завръща се в Париж и през 1532 г. публикува първите си текстове. Гоненията срещу реформаторите в Париж през 1533 г. го прогонват от Франция. Установява се в Базел, Швейцария, където пише *“Наставление в християнската вяра”* (1536) - систематизация на Лутеровите идеи. След пътувания в Италия и Лотарингия се установява в Женева. Тук се опитва да наложи строга църковна дисциплина на всички граждани, което го сблъсква с властта на Градския съвет. През 1538 г. е екстрадиран от Женева и бяга в Страсбург, където живее до 1541 г. Когато след Аугсбургския религиозен мир се завръща в Женева (1541). Тук отново прави опит да въведе строги религиозни правила в републиката, този път по-успешен. Често си служи с насилие срещу онези, които отказват да следват стриктно моралните му предписания. Калвин си поставя за цел да направи от Женева образцов град, а през 1549 г. е удостоен официално с нейното гражданство.

Томазо Кампанела (1568 - 1639)

Италиански монах, философ, роден в Калабрия, Южна Италия. Изключително надарен духовник, който е познавал и общувал с Галилео Галилей и други знаменити съвременници. Участието му в антииспански заговор през 1599 г. (Южна Италия е в наследството на испанските Хабсбурги) го отвежда за много години в затвора. Едва през 1628 г. папа Урбан VIII го освобождава, след което Кампанела отива във Франция, където е приет радушно от кардинал Ришельо. Известност придобива с утопията си *“Градът на слънцето”* (1602). Автор е и на много други текстове, много от които писани в затвора: *“За испанската монархия”* (1601), *“За най-добрата държава”* (1609), *“Защита на Галилей”* (1616 - 1622).

Хуго Гроций (Хюиг де Гроот, 1583 - 1645)

Холандски мислител, теоретик на правото, роден в Делфт. Учи в Лайденския университет, след което заема поредица от политически постове. Като участник в опит за преврат е осъден на доживотен затвор (1619), откъдето избягва две години по-късно и се установява в Париж. Там е назначен за посланик от шведската кралица Кристина. Загива при коработрушение на път за Швеция, погребан е тържествено в Делфт, където приживе му е отказван всякакъв достъп. Публикува множество текстове. Най-известен е *“De iure belli ac pacis”* (1625). Автор е също така на *“De antiquitate reipublicae batavicae”*

(1610), “*De iure praede*” (1605) и др. На него се позовават като на пръв теоретик на международното право.